

125 (125).
VERGİNE RUBEN NACARYAN'IN ANLATTIKLARI
(1910, MALATYA DOĞUMLU)

Hasta babamı hatırlıyorum. Papaz Efendi geldi : “Ruben, bizden silahları teslim etmemizi istiyorlar; yoksa beni öldürecekler” dedi.

Babam ona: “Git kendin şehit ol; ama, silahı teslim etmeyeceğiz” diye cevap verdi.

Söz dinlemedi. Türklerin babamı götürdüklerini hatırlıyorum; bütün erkeklerimizi de götürdüler. Yağma başladı.

Elimizdekileri Türk komşumuza verdik, o da bizi sakladı. Jandarmalar geldiklerinde biz Türk'ün evinde saklanmıştık. Annem kapıyı açmamalarını rica etti. Türk komşumuz jandarmalara rakı verdi; onlar bunu içip gittiler; komşumuz kapıyı açmadı; ama, sabah olunca: “Ben sizi saklayamam; gidin burdan” dedi.

Evimize döndük. Sonra hekimlik yapan başka bir Türk komşunun evine gittik. Annem canlarımızı kurtarmaları için altınlarımızı herkese dağıtıyordu. Sonra annem kendi annesinin evine gitti. Annesi ona : “Yester, niye geldin?” dedi.

- Sen ölürsen, ben de öleyim, diye cevap verdi annem.

Annem, anneannem ve biz üç çocuk bir Türk fabrikatörün evine gittik. Annem bizi saklaması için ona bir elek dolusu saat verdi. Türk şöyle dedi: “Jandarmalar gelirse, hamama girin; namehramdır, oraya girmeye hiçkimsenin hakkı yoktur.”

Yeni doğmuş bebek beşiğinde uyuyormuş. Jandarmalar geldiklerinde, annem beni ve erkek kardeşim Jozef'i alıp hamama girmiş; ama yeni doğmuş bebeği beşiğinde unutmuş.

Jandarmalar: “Bu ne sevimli çocuk; bu Türk fabrikatörün çocuğu olamaz. Görünüşe göre bu bir Ermeni çocuğu” demişler.

Annem küçük çocuğunun tehlikede olduğunu hissedip, saklandığı yerden çıktı ve : “Ben Protestanım” dedi. Protestanları sürgünden muaf tutuyorlardı.

Bizi Almaoğlu Bahçesi'ne götürdüler. Orada açık araziler vardı. Kalan kadın, çocuk, kim varsa herkes ordaydı. Gregoryenleri ve Protestanları ayırdılar. Annem ve anneannem bizimle birlikte şaşırıp kaldılar.

O sırada dayım Garegin'in dostu olan Şükrü Bey ordan geçiyordu. Annem ona yaklaşıp: “Şükrü Bey, hiç hatırımız yok mu? Ben Tutelyan Grigor'un karısıyım” dedi.

O da: “Şu tarafa gidin” dedi.

Ertesi gün, Gregoryenleri götürüp öldürmüşler. Katolik ve Protestanları kontrolden geçirmişler. Annemin fazladan bir bebeği olduğunu görmüşler. Anneannem o bebeği omuzuna atmış. Bebek hiç ses çıkarmamış; Tanrı korumuş. Ve böylece Tutelyan Garegin'in ailesi olarak kurtulduk. Şükrü Bey jandarmaya : “Bunları götürüp kurtar; Protestanların, yani Almanların yanına götür” demiş.

Annem heyecandan terler içinde kalmış. Sonra, dayımın Türk hizmetkârı kurtulduğumuzu görmüş; yememiz için yemek pişirip getirmiş. Evimizde döşemelerin harap edilmiş ve duvarların yıkılmış olduklarını gördük; altın aramışlardı. Ama biz kurtulmuştuk.

İzmir’de bir Alman Yetimhanesi vardı; Annem küçüklüğünde Alman yetimhanesinde altı yıl kalmış olduğundan iyi Almanca bilirdi. Kendisini ders vermeye davet ettiler. Ama hepimize günde dört küçük ekmek veriyorlardı. Biz bunları yiyorduk; ama yeni doğmuş o çocuk öldü; çünkü üzüntüden annemin sütü kesilmişti.

Yolda Vorbelyanlar’ın babasını gördük; kafasını kesmişlerdi. Organını da kesip ağzına sokmuşlardı; pek çoğunu delik deşik etmişlerdi. Annem Alman yetimhanesinde hastalandı. Bahçemizde , dut ve incir vardı Annemden dut hoşafı yapmış her gün bize içiriyordu. Bütün kurtulananların karnı, dalağı şişmişti. Annem de ağlıyordu; çünkü kendi dalağı da şişmişti. Alman bir doktor bir ilaç yazmıştı; ama, annem ona parası olmadığını söylemişti. Doktor ona acımış ve ilaçları vermişti. Annem ilacı içti ve iyileşti. O ilacın geri kalanını da diğer hastalara verdi; onlar da iyileştiler. Bu şekilde annem sağ kaldı.

Alman yetimhanesi Amerikan yetimhanesine dönüştü. Bizi Halep’e götürdüler; bu olay 1921’de cereyan etti. Sülalemiz çok büyüktü; yaklaşık 200 kişiydik. Dayılarım, halalarım, amcalarım vardı. Hepsini de Der Zor yollarında katletmişler. Geriye üç kişi kalmıştık : ben, annem ve erkek kardeşim.

Kocam Hemşin Ermenisi’ydi. Onların ailesi sadece din değiştirmemek için 1895’te Ordu’dan kaçıp, kıyıyı takip ederek Adler’e gitmişti. Sonra Yerevan’a gelmişler, Nor Malatya’ya [Yeni Malatya] yerleşmişlerdi. Bana rastladığında, Adler’de herkesin din değiştirmemiş Hemşin Ermenisi olduğunu anlattı. Türkler küçük büyük ayrımı gözetmiyorlardı. Türkler : “Ermeni Milleti’ni öyle bir yok edeceğiz ki, sadece müzede bir tane Ermeni kalacak” diyorlardı.